

IŠVADA DĖL ATSAKYMŲ Į PATEIKTAS REKOMENDACIJAS

Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos (toliau – Komisija) 2020 m. pabaigoje inicijavo kiekybinį ir kokybinį tyrimą „Žmonių su negalia ir jų šeimų patirtys pandemijos metu“ (toliau – Tyrimas), siekdama išsiaiškinti konkrečias patirtis ir sunkumus šeimose, kuriose gyvena pilnamečių asmenų su negalia. Tyrimo duomenis Komisija vertino remdamasi Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija) ir Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto 2016 m. teiktomis pastabomis ir rekomendacijomis Lietuvai.

Komisijos inicijuoto Tyrimo išvados parodė, kad Konvencijos nuostatos vis dar nėra įgyvendinamos visa apimtimi, dažnu atveju išliekantį atsakingų asmenų (institucijų) abejingą požiūrį į asmens su negalia ir jo šeimos narių gyvenimo kokybę. Akivaizdu, jog atsakingiems asmenims trūksta informacijos, kokiomis sąlygomis gyvena ir su kokiais sunkumais susiduria šeima, kurioje kartu gyvena asmuo su sunkia ir / arba kompleksine negalia. Komisija tyrimo duomenų pagrindu parengė rekomendacijas dėl pagalbų užtikrinimo asmeniui su negalia ir jo šeimos nariams, kurias 2021 m. gruodžio mėn. pateikė valstybės atsakingoms įstaigoms (Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijai, Lietuvos statistikos departamentui, ministerijoms).

Pažymėtina, kad pateiktomis rekomendacijomis buvo prašoma spręsti tyrimu patvirtintas problemas, atkreiptas dėmesys, kad: asmenų su negalia šeimos nėra informuojamos apie joms priklausančias pagalbos paslaugas; egzistuoja nuolatinis kompleksinių paslaugų trūkumas; mažai kam sudaroma galimybė pasinaudoti atokvėpio paslauga; neskiriamas tinkamas finansavimas asmeniui su negalia ir jo šeimai, kad būtinos pagalbos priemonės dėl negalios pobūdžio būtų užtikrintos pagal poreikį; nėra susistemintų duomenų apie asmenų su negalia negalios pobūdį, gyvenimo aplinkybes (kur, kaip, kokiomis sąlygomis gyvena ir kt.).

Taip pat rekomenduota tinkamai užtikrinti saugumą ir pagalbą asmenims su negalia (gyvenantiems atviroje bendruomenėje), operatyviai supažindinti su visomis svarbiomis priemonėmis bei aplinkybėmis, kuomet paskelbiamas karantinas (sudaryti sąlygas aiškiai ir suprantamai priimti kardinaliai pasikeitusias gyvenimo aplinkybes); rekomenduota, iškilus būtinybei valstybėje skelbti ekstremalią situaciją, tinkamai pasirūpinti šeimomis, kuriose gyvena asmenų su sunkia ir / arba kompleksine negalia; paskelbus visuomeninio gyvenimo apribojimus, užtikrinti, kad asmenys su negalia dėl savo nesavarankiškumo ir pažeidžiamumo nepatirtų neproporcingai padidintos izoliacijos bei jie ir jų šeimos nariai turėtų galimybę gauti psichologinę ir kitas būtinas pagalbą.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 15¹ straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, kitos organizacijos ir jų padaliniai privalo išnagrinėti Komisijos pateiktas rekomendacijas ir apie nagrinėjimo rezultatus bei rekomendacijų vykdymą informuoti Komisiją. Informacija Komisijai pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamas, atsižvelgiant į Komisijos rekomendacijas, bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos, tačiau daliai valstybinių įstaigų 2022 m. vasario mėn. teko pakartotinai priminti, kad Komisija nėra gavusi atsakymų į pateiktas rekomendacijas.

Išanalizavus gautus atsakymus, pastebėta, kad daugumos įstaigų atsakymuose vyrauja dar tik planuojamos vykdyti priemonės (nurodomi ateities planai, deinstitucionalizacijos

proceso eiga, valstybės strategija iki 2030 m. ir pan.), tačiau nenurodyta pakankamai konkrečių priemonių, kaip bus užtikrinama, kad nebeliktų segregacijos ir būtų įgyvendintas lygių galimybių principas asmenims su negalia ir jų šeimos nariams visose visuomenės gyvenimo srityse. Komisijos akcentuotos problemos egzistuoja ir dabar bei tiesiogiai daro neigiamą įtaką asmenų su negalia ir jų šeimos narių gyvenimo kokybei ir didina šių asmenų atskirtį.

Komisija, minint Tarptautinę žmonių su negalia dieną, drąsina žmonių su negalia bendruomenę ir visus Lietuvos žmones aktyviai ginti Konvencijos nuostatomis garantuojamas teises, primenant, kad pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnį: „Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.“